

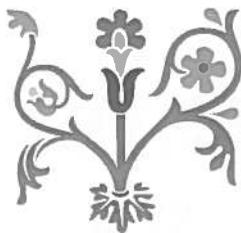
**РОДЪТ НА
ГЕОРГИ И ЕЛЕНКА
АНГЕЛАЧКОВИ**

ЛЮБОМИР СИМЕОНОВ

**РОДЪТ
НА
ГЕОРГИ И ЕЛЕНКА
АНГЕЛАЧКОВИ**

София, 2009 г.

**За вас, които обичате
и искате да знаете
за своя род!**

Предпечатна подготовка и печат
Издателска къща ПИРАМИДА 91 ЕООД

1880-1945 г.

1882-1941 г.

**Георги и Елена
Ангелачкови**

СЪДЪРЖАНИЕ

Родът на Георги и Еленка Ангелачкови	5
Приложение 1. Родословно дърво на Ангелачко Георгиев Боцински - Иванка и на Еленка Истаткова Манойлова	27
Приложение 2. Карта-скица на района на Вършец и Водопада	28-29
Приложение 3. Родословно дърво на Георги и Еленка Ангелачкови	30
Приложение 4. Семействата и наследниците на Василка, Роза, Надка и Златка	47

Под венец от дивни върхари по билото на Козница в Западна Стара планина, в местността Ралчовица (Раличовица), в далечното минало на прага на двадесети век, на Водопада започват благочестивите дни на дядо Ангелачко Боцински и баба Иванка, двамата им сина – Георги и Милан и четирите дъщери – Тота, Галина, Яника (Аника) и Санда.

Дядо Ангелачко

Тъкмо тук, край горния Син вир на река Орлощица (Орловщица) или както още е наричана Барата, започва родословието на най-възрастния сред тях – Георги Ангелачков Боцински и Еленка Истаткова Манойлова. Всевишният щедро е благословил хората и земята на този изумителен балкански кът.

Погледнеш ли на юг от земите на предците, виждаш как синьото небе докосва гранитносивите скали на обвения с легенди връх Тодорини кукли (1785 м надморска височина), по на изток – Крушачки връх, Балдузин (Балдуин) връх, Остри връх (Острата кукла), Малък и Голям Щавел, местността Столове, Равно буче, та чак до пясъчния Червен камък (Червени камик).^{*} Зад тях са Понора и Пробойница и на изток – Дружевски (Дупнивръшки) проход – Крушите, Милановската (Осиковската) седловина, Голата могила, връх Соколец, Пършевица и Бегличката могила (1481 м).

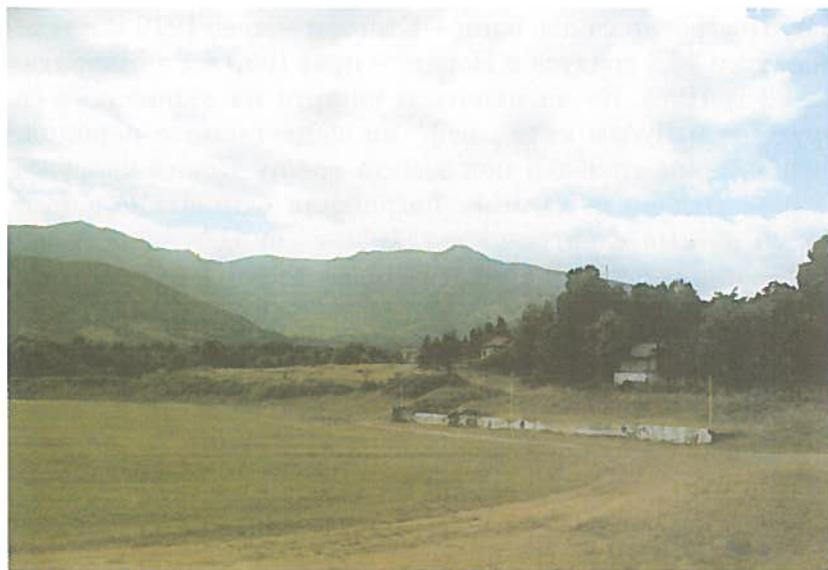
^{*} Виж Приложение 2. Карта-схема на района на Вършец и Водопада

Свърнеш ли обаче поглед на север, пред теб се е ширнала Вършечката котловина (365 м), а в далечната – Дунавската равнина.

Горе, от високите върхове на Балкана, извира буйни бистри реки – Стара (Селска, Заноженска) река, Секева бара, Голема Банщица. Водоскок след скала, водопад и вир се укротяват в река Ботуня, която поема все по на север щедро носейки ненагледност, плодородие и енергия надолу, подкрепяйки европейската мощ на тихия Бял Дунав.

Откъдето и да погледнеш все по-близо пред теб се възправят величествените и загадъчни Тодорини кукли. Нашепват за смелата мома Тодора: не искала да се подчини на волята на поробителя и се хвърлила от най-високата скала, за да полети в бездната на вечното. Преданието говори: Дека е Тодора паднала, сам се манастир направил, дека ѝ очи паднали, бистри кладенци изврили, дека ѝ коса паднала, гъсти бранища никнали. Легендата се превръща в истина – въздигнат е манастир – Света обител „Св. св. Кирил и Методий“ до с. Клисурса, Берковско, за да възхваляват хората Господ Бог и се прекланят пред великото дело на светите първоучители. Бликва лековитата минерална вода в южната част на Вършец. Зеленеят буки и ели, смърч, яла (елша, елха), стрика, клек и дъб над с. Спанчевци, с. Заножене (сега квартал на гр. Вършец) и гр. Вършец.

Дали името на Спанчевци произхожда от „спан“ – спя, на Заножене – „заноги“ – нога (крак), т.е. подножието на планината, а на Вършец – от „врѣх“ или „врѣщец“ – вресц (вряц) минерален извор, е добре да се знае или поне да се води добронамерен сблъсък на спорни гледища. За хората, които по вършечки си общуват, насищайки делничния говор със „сегѣ“, „когѣ“, „никогѣ“ не им е пречило със завиден усет за хармоничност с природата и с упорит труд да превърнат след 30-те години на миналия век мястото с локвица от миризлива вода в световна балнеолечебница и съвременен СПА (здраве чрез вода) център. Основател и първи директор на минералните бани е д-р Дамян Ива-

Връх Тодорини кукли (вдясно) – поглед от Вършец

Плажът във Вършец и връх Червен камък

нов. Построени са две бани – Старата – през 1910 г. с температура 36,2 градуса и Новата – през 1930 г. с температура 32 градуса. За хигиената и чистота на вършечани се трудеше и Русим като „шеф“ на обществената пералня, разположена дълбоко под земята срещу Новия квартал. Отрано бъдещите хазяи се погрижили единствено в този район да има електричество (1930 г.) от Централата зад Казиното, да залесят с екзотични дървесни видове Парка, да има пръскащ свежи водни струи фонтан, да построят плувен басейн на открито (по-късно – модерен плаж с минерална вода), алеите на Слънчевата градина (1934 г.) да изглеждат като лъчи, пулсиращи от Огненото кълбо и зад нея изцяло циментирано корито на изкуствена „река“, както и за изградените за първи път у нас Дансинг и Казино (1924 г.). Не липсват и „алеи за здраве“, и спортен стадион. Накъдето и да се обърнеш погледът се спира върху подобрен европейски архитектурен стил на курортните постройки – вили с имена „Сплендид“, „Белвю“ или със силно българско звучене „Средец“, „Родина“, „Русалка“, „Трендафила“, „Незабравка“, „Нора“, „Вършец“ и, разбира се, не може без „Водопада“. Във времето на епохални открития на „топ“ информационни технологии, „ДиВиДи“ техника, компютри, интернет и „ДжиЕсЕм“ не може да се подцени стореното от стопаните на курорта. Постигнатото обаче само донякъде е измеримо с богатството от багри и цветове, свеж планински полъх и хубост, но и място за усърдие и отмора.

Тръгнеш ли от подслона на Зелени дел под стръмните усой на Тодорини кукли, заобиколиш ли покрай Калето с гробището на дедите, а после прекосиш ли Заноженската Стара река и Дълбоки дол с кладенеца – занемяваш пред водопада на Орлощица под Синия вир. Сред прохладата вдишваш живителния повей на реката. Навеждаш се и сладко отпиваш от ледения чучур заслушан в упоивания ромол на разпръскващата се в скалите вода, преди да се отлее от горното в долното вирче. Прескочиш ли тясното коритце между тях, запъхтян се покатерваш по възвишението със звучното име Китката. Непринудено на-

Водопадът. Долу вдясно е чучурът,
горе – Синият вир

Двамата братя Ангелачкови.
Георги в средата и Милан вдясно

посоки бродиш нагоре из вековните дъбрави, възхитен от дъхавите горски поляни и море от пъстри цветове на билки и треви. Опиянен от мириса на риган, мащерка, петров кръст, здравец и звъника ти си примамен и от аромата на горските ягоди, малини, боровинки и къпини. Неусетно достигаш до Бялата вода (и едноименната хижа) под Столове и през Иванчова поляна (където живеят роднини от рода на Еленка – Манойловци) стигаш до боровата гора на вършечкия парк. Така се спускаш от забитите в небето сини върхове, понесен от устремения бързей на Орлощица, за да се докоснеш до началото.

На равно място над реката, до голяма сенчеста липа, дядо Ангелачко и баба Иванка сами си правят къща. Трудолюбие здраво свързва в едно техния живот със земята и реката. Дядо Ангелачко, доживял до дълбока старост, си го спомнят като спокоен и кротък старец, приживе често приседнал на ниско трикрако столче край

оджака (огнището). Грижовната майка и баща очуват голяма челяд – четири щерки и двама сина.*

Най-възрастният Георги още на младини проявява неспирно търсеция си и неспокоен дух. Не прощавал на своите другари и съперници в махалата, които искали да му отнемат харесваната изгора. За да си проправи път към нейното сърце, изобретява истинско плашило за противниците от ергенския фронт. През есента, когато започват седенките (както е в песента „Наклала е Ненка седенка, седенка още преденка ...“) поставя запалена свещ в изчистената отвътре тиква с пробити на няколко места дупки, която започва да се върти от колело, задвижвано от течащата наблизко вода. Когато запътилите се за уречената седянка наперени юнаци виждат в тъмното въртящото се чудо, обзема ги страх, плюят си на опинците и безславно се добират до домовете си. Идва му обаче края на ергенския и моминския живот. По всяка вероятност през 1903 година Георги се оженва за Еленка Истаткова Манойлова. Сестра му Тота – за Георги (по-късно мъж ѝ е Филип), а Галина – за Тимчо. Яника се омъжва за Марин, Санда за Дико, а Милан за Сарафка – преместват се и живеят във Вършец. Георги и Еленка остават на Водопада, недалеч от семействата на сестрите Тота и Галина. Бащата на Еленка – Истатко, майка ѝ Кръстяна с техните деца също живеят на Водопада – почти съседни на дядо Ангелачко и баба Иванка. Двама са братята на Еленка. Единият от тях Иванчо има три дъщери – Мара, Цветана и Василка и един син Борис, а другият Манойло – три дъщери – Митра, Малена и Тодора и толкова синове – Давид, Мито и Георги. Малена се омъжва за Ценко и живеят в съседна къща до Галина и Тимчо.

Заобиколени от роднини Георги и Еленка построяват нова къща, в която преживява и дядо Ангелачко. За онава време да имаш няколко стаи под един покрив се е срещало твърде рядко, при това на по-отдалечено място, как-

*Виж Приложение 1. Родословно дърво на Ангелачко Георгиев Боцински – Иванка и на Еленка Истаткова Манойлова

Къщата на Георги и Еленка Ангелачкови – поглед от запад

вото е Водопада. Една голяма стая към Китката, преходно помещение с оджак, използвано за готвене и хранене, друга по-малка стая обърната на югозапад, широки входни стъпала (скъли) от западната страна, по които се качваш, за да стъпиш на просторния язълък (пруст, балкон) с изглед на север към някогашното село Вършец и на запад към Село. Така са назовавали централната част на Заножене, както и самото село, където точно в средата на селския мегдан има дълбок геран със студена и бистра вода. Под етажа на къщата е големия зимник (мазе), като в дясната част се е съхранявала зимнина, а в лявата – дървен материал и стока изработена в Работилницата. Отвън по стените му „Вила се лоза винена ...“ Не можете да пропуснете двата дуда (черници) без да си хапнете от вкусния тъмночервен плод – дуди. На север има малка паянтова сграда, в която често намират подслон наети от Георги работници: напоследък в нея пребивавали Иван и Суса с двете си дъщери. В южна посока – по-малки дървени пострйки, които служат за складове или за отглеждане на свине и птици. Патиците са на почит: спокойно,

Къщата на Георги и Еленка Ангелачкови – поглед откъм
Работилницата

несмущавани от веселите игри на децата през летните ваканции, в колона цепят с ципестите си крака водата във вадата, не само украсяваща двора, но и освежаваща близката нива на Милан и Сарафка. Често подплашените птици силно размахват широките си крила уж да полетят, но ... само в хор кресливо изпяват тяхното си „Па, па, пааа ...“. Голяма е фурната – пещ в предния двор за печене на всякакви ястия и месо в тепсия (тава) и вадене на топъл хляб и козунак с носец се наоколо мирис на скоро смляно житце във воденицата, но и за готвене на гозба за всички, за работници, канени и неканени гости. Всичко е предвидено и направено за удобство и с вещина. В задния двор разстила клони старият орех с двата си ствола и най-забележителното и запомнящо се – високата ябълка, за която всички – млади и стари знаят и още сладко преглъщат ароматния ѝ плод. Изобилие от плодни дървета доукрасяват пъстрата палитра от овощия – круши, сладки сини сливи (маджарки) с нектарен вкус, възкисели сливи – тургуни, вишни, джанки. Встрани от къщата е отпреде-

но място за пчелни кошери. Част от новоизлюпили се рояци и пилò (зародиш-какавиди) са пренесени в двора на къщата на Василка и Димитър в с. Осиково (Миланово). Пред редицата от кошери освен зеленчукова градина има и нива засаждана със захарна тръстика, от която след изстискване чрез собственоръчно направена преса с валци и изваряване се извлича кафява течна захар (маджун). Понататък в съседство с имота на Галина и Тота на Вако има още една нива, както и ливада с овощни дървета. Цялата обработваема земя обилно се напоява („навожда“) от няколко вади по предварително определена със съседите последователност за отклоняване на водата от Барата преди да се спусне надолу по улеите (напорни дървени тръбопроводи) до дюзите на турбините и водните колела.

Помислено е също как да се преодолее жегата, както и за съхранението на хранителните продукти през горещите дни. Използвайки съществуващия склон с малиновите храсти, над реката е изкопана хоризонтална естествена камера наречена Леденицата, със стени от зидан

Двустволестият орех, къщата за работници и част от къщата на Георги и Еленка Ангелачкови (вляво)

камък. През зимата тя се запълва с лед и сняг, който поддържа ниска температура, когато навън слънцето пече ли пече. Отстрани на водопада чиста и студена вода се втичала в специално подготвено дървено кръгло корито, в което за охлаждане се слагат любеници (дини), вино, бира, лимонада – за хората тук, гостите и курортистите идващи от вилите във Вършец. Не е оставен без отговор въпросът: от какво се меси насъщният хляб и ... възможността за почерпване и развеселяване. Мелене на брашно с дъх на прясно зърно се прави от воденицата с бърборещо кречетало, задвижвана от общо с Трион-Гатера (Тривон) водно колело, а чрез варене на пръщина (ферментирали овошки, джибри) в казана, намиращ се недалеч от Леденицата, от „първак“ до „паток“ се дестилира ракия. „Бързо да се запътим натам дето синкав пушек се извива над казанджийницата на бай Георги“ – се подканят по-нетърпеливите и загорели да гаврътнат по една-две от скоросмъртницата.

Опирайки се на своята вярна спътница в житейските неволи – Еленка, около 1913 г. Георги обмисля как да изпълни големия мерак – план непосилен за много амбициозни люде – инженери, предприемачи или баш майстори. Силата на водата от реката и стръмния наклон, в съчетание с технически нюх, превръщат мечтата му в реалност. Скоро тук ще се чува свистенето на машините в дървообработващата фабрика – Работилницата и на Триона, от които ще се вдишва приятна миризма на току що отрязания талаш и дървесни трици. Започва се.

Най-напред трябва да се осигури редовно доставяне на суровина – дървесината („трупите“), като се започне с определяне на сечищата – предимно по северните склонове на планината, ангажиране на секачи и кириджии (хора с животинска тяга за превоз – волове и биволи). Докарването извършва якия добитък, който в повечето случаи ги влачи със синджир, опънат между ярема, поставен върху мазолестите вратове на силните помощници и забитите в челата на трупите големи железни клинове. Подреждат се един върху друг на високи купчини: понякога

Пред Работилницата.
Седнали (отдясно
наляво): Мара –
дъщерята на баба
Малена, Златка и
Кольо – синът на баба
Тота

заемат не само долу мястото пред Триона, но и горе под къщата или покрай пътя.

Много усилия е коствало прокопаването на ново корито на отбитата от Барата вода до двата резервоара, от където със саваци се увеличава или намалява количеството ѝ, за да се ускори по стръмноспускащите се улеи до първата и втората турбина. С изключителна техническа прецизност и изобретателен похват Георги монтира и настройва завъртането на тежкия горен воденичен камък, и по-нататък – вертикалният ход нагоре-надолу на плъзгащата се рамка на триона и подаването чрез зъбна храповка предавка на дървения труп захванат на предната и задната тележка (количка) движеща се върху двете релси. За да продължи: от приемането на движението от водещата шайба на водното колело при турбината с помощта на дълъг кожен каиш (ремък) до металната трансмисия под пода на Работилницата, задвижваща банцига, абрихта, щрайхмуса и циркуляра, фрезата и струга. Постигната е висока степен на точност, сигурност и безопасност при поставянето и регулирането на режещите инструменти. С високо качество се извършва технико-експлоатационната поддръжка – използвано е специално устройство за заточване и чапразене (последователно отклоняване на върховете на режещите зъби) на банциговите ленти, както и наточването на всички резци от инструменталната екипировка и приспособленията за работа.

Една част от произведения от Триона дървен материал – талпи, дъски, греди, летви, капаци се продават, а другата се подреждат в навес за естествено въздушно изсушаване на открито или в специална сушилня, където с топъл въздух се намалява влагосъдържанието и опасността от измятане на готовите изделия. Затварянето на производствения цикъл е извършено с разкриване на отделение за мебели. Навън до улея, в голямо корито-вана се потапят за боядисване голяма част от мебелите и дърводелската изработка.

С отваряне вратата на западната част на Работилницата ви лъхва остър мирис на политура от наикиснатите топчести тампони и на разтопен туткал идващ от оплескан плитък съд с потопена лепкава четка. Пъргав тишлер (дърводелец) с дебел молив, закичен над дясното ухо чопли ренде, мъчейки се да извади навития на букли талаш от буково парче, здраво заклещено от винта на тезгяха. Няма никакво съмнение, че тук е „Царството на дървото“: дограма (тишлерия) – врати и прозорци, дюшеме (дъски за подове), маси включително за хранене с три къси крака – трапеза (софра, синия), столове – високи, ниски, трикраки и четирикраки, гардероби, скринове (сандъци за дрехи с чекмеджета), шкафове, етажерки, закачалки, домакински съдове за готвене и кухненски прибори – дъски за рязане на хляб и зеленчуци, хаванчета и чукаччета (тлъчници), ръкохватки и дръжки, детски играчки – колички, голямо колело – обръч за търкаляне побутвано с пръчка, сорсò – малък обръч, който с къса пръчка се разменя чрез хвърляне между двама или повече играчи, точилки (за различна употреба...) и много други. Немалко от тези предмети се продават в откритите два дюкяна (магазина) – по-малък пред Работилницата и по-голям във Вършец.

Ако сравним днешните представи за обхват и комплексност, ще дойдем до заключение, че построеното на Водопада представлява комбинат, решаващ не само индустриални, но и икономически и социални проблеми. Осигуряване на поминък, придобиване на професионална ква-

Дюкянът във Вършец. Втората (отляво надясно) е Надка, четвъртата – Василка.

лификация – занаят и прехрана, е най-същественото, както в някогашната, така и в съвременната пазарна политика. В Работилницата се обучава и работи най-малкият брат на зетя Димитър – Георги, който по-късно е учител и е един от най-големите специалисти в България по изработване на високоякостни витла (перки) за самолети във фабриката в Ловеч и летище Божурище.

Гарантирани са добри условия за работа и техническа безопасност на труда и полагащи се почивки. Понякога се приготвя храна, най-често закуска, и след осъществяване на продажби от произведеното – изплащане на надниците.

Непълно би било да се каже, че Георги е бил много „печен“ или „дправен“. Самобитен по природа, той е проектант, конструктор, технолог и търговец с икономически подход, непосредствено участващ в изграждането на всички основни и допълнителните съоръжения, както и в производството, учител и настойник на необучените работници – всичко преминава през неговата глава и ръце. Липсата на механизация води до прекомерно използване на телсата, брадвата и чука или рязане с ръчен трион. Пос-

ледица от това е износена става със смъкнато надолу рамо, което притиска и уврежда белия му дроб.

Отделя се обаче, достатъчно внимание и на някои по-странични неща. За посещението на царската особа Фердинанд специално е построен мост между двата бряга на реката при водопада. Отглеждат се даже буби за свила (коприна), поради многото черничев дървета около къщата, необходими за изхранването им. (Къщата е продадена през 1951 г., а Работилницата – през 1947 г., заедно с част от незастроения имот.)

Към хората, с които работи, както и у дома Георги проявява възискателност и строгост, но и внимание, и отзивчивост. Покровителства бедните и онеправданите, споделя съдбата на борещите се за човешки правдини през тревожните септемврийски дни и нощи на 1923 година, както и от близкото минало.

Заедно с жена си Еленка са искали дъщерите им да растат здрави, да станат добри и работливи. За да се каляват, отрано са ги карали да тичат сутрин боси по росната трева до вадата зад къщата, където е Мариновата ливада. Доброта и работливост са придобивали с честни намерения, а също и с искрено уважение към близки или съвсем непознати. Да се учат добре в училище, да копаят в градината, привечер да запалват ветроустойчивата карбидна лампа, да помагат в Работилницата и да продават произведеното в нея, да късат клонки с шума от черниците за бубите. Който не е донесъл през деня вода с карчазите (стомните), по късна доба ще отиде до изворчетата при водопада. Трябва да умеят да месят хляб и пекат в подница (кръгъл глинен съд) с връшник (метален похлупак) на оджака или във фурната на двора, да не изостават с правенето на моминските си дарове. С майка си често да посрещат гости и ... резенчетата на доматиите в салатата да бъдат еднакви, с правилна форма и точно подредени в чинията до въздесъщото плоско шише с ракия от казана, грижливо сложени точно в средата на голямата маса на язълка. Бащата изкусно можел да се преобразява от обикновен работник в добре изглеждащ индустриалец – с

нагръдник (колосана яка с горната част на ризата), черно бомбе с кант по широката периферия, тъмен костюм, високи черни кожени обувки и с голям чадър в ръка. Не би могло обаче да се приеме, че е „върхът“, ако ката час и ката ден не е засвидетелствал споделеното разбиране за прякото участие на цялото семейство. Нито да бъде признат според днешната телевизия за Биг Брадър – Големият Брат без усещането, че има опората на неговите сестри, брат му, сватовете от страна на Еленка, съседи и приятели. Същевременно умеел неусетно да се променя, да създава настроение и предизвиква радост вкъщи, сред роднини и гости. Освен всевъзможни шеги Георги е бил ненадминат майстор в разказването на какви ли не сатирични и весели истории. Той осмива отишло на събор полуградско-полуселско семейство, което след като изяло червената част на една любеница се захваща и с бялото до кората, за да накара близкостоящите хора да възкликнат: „Я, вижте тия колко са богати, че са довели и прасетата си, за да ги нахранят с прясно откъснатия плод от бостана“. Накрая съборяните изяли и зелените кори, за да предизвикат възхищението: „Ето, тия имат и коне, които довършиха останалото от любеницата“.

Непринуден смях се разнася и при преразказване на разговор между един генерал и неговия адютант: „Свинско ли има днес за обяд?“, строго запитва генералът, а смутения и объркан подчинен козирува, удря металните шпори на чизмите и на висок глас рапортува: „Генерал със зеле, г-н Свински!“ Или за човешката наивност и непросветеност: по време на турското робство заптиетата подкарват непокорен бунтовник към конака, а жена му се обръща към тях: „К'во ше го правите – правете, ако ше го бесите – бесете, еле по-скоро да си дойде дома, оти нема кой да гледа тея мали деца“.

Дали преди или след тия закачки, „веселата част“ продължава с майсторско изпълнение на духов инструмент. Сложи ли бащата Георги шарената агнешка гайда с дългото ручало под мишница, издуе ли я до пръсване и силно притисне, гайдуницата покорно провлачено изпис-

ква. Пръстите пъргаво заиграват по дупките ѝ и моментално настъпва оживление. Всички обръщат глава към свирджията, очите проблясват, устата малко неуверено започват да пригласят и после неудържимо песен звучна се лей. Нозете ситно ситнят и пристъпват, и докато си припомняме за Пенчо Славейков – „в миг – чевръст и кръшен танец като вихър се изви“.

Вършец. Слънчевата градина. Отляво надясно: Димитър, Василка, Пенчо, Надка, Вальо, Златка, Кирил, Роза и Данаил

Накъде ще извие танецът завъртял се на Водопада? За къде ще отлетят крехките крилца? Близко или далеч на-там, където все по-силно и ясно като вихър приижда „Ела се вие превива, мома се с рода прощава...“ Първа се пре-страшава да напусне родното огнище Василка.* Волята на съдбата я отправя на югоизток отвъд билото – в Оси-ково, където през 1929 г. нейния избраник вече се казва Димитър. Баща му е Симеон, майка му – Неда и има сес-тра Иванка (Ваца) и четирима братя – Величко, Цветко,

*Виж. Приложение 3. Родословно дърво на Георги и Еленка Ангелачкови и Приложение 4. Семействата и наследниците на Василка, Роза, Надка и Златка

Петър и Георги. Решението за женитбата, може би е повлияно от труднодостъпното и загадъчно място, закътано някъде нависоко и далеч в дивите дебри балкански. Пътуването от Вършец до селото става с файтон, на кон или с каруца. Нерядко и пеша – с голям зор се преодолява изкачването на Байово (Бальово) бърдо над Ботунята покрай самотната бяла каракачанска къща със зли кучета около овчарника, после се преминава Долна и Горна Бяла Речка, отново катерене този път на Сухи (Суї) дол и превалене на прохода Крушите. Много силно преживяване обаче предлага пътуването от Водопада, но през с. Дупни връх (Дружево). Изморени от ходенето на зигзаг по серпентините на полегатия склон над Иванчова поляна и Бялата вода, се добирате до местността Столове. Не сядате като на столове, а по-скоро се строполясвате върху големите обрасли със зеления сал от времето мъх равни каменни блокове. Запъхтени се отпускате за кратка отмора и неусетно пред вас се разкрива омайна гледка към Водопада и Вършечката котловина: на северозапад – Заножене и гр. Монтана, на север възвишенията на Предбалкана, а при ясно време за почуда съзирате светлата ивица на голямата европейска река.

Не че в Осиково няма църква („Св. Богородица“) за венчаване, а за да може Василка, Димитър и сватове с файтони тържествено да отидат във вършечкия храм Господен „Св. Георги“ и при спазване правилата на ритуала да минат под венчило и сключат свещения съюз наедно с ... родата на младоженката.

Докато си построят къща през 1929 г. с дограма и обзавеждане доставено от Работилницата, живеят в малка дървена къщичка („Хамбарчето“), една година (септември 1943 г. – септември 1944 г.) – във вила „Водопада“ във Вършец и на Водопада, а от 1949 г. в София, кв. Красно село, като през летния сезон се прибират на село.

Основно занимание на Василка е домакинство, но е била и търговец в семейна бакалница. Едновременно с това, както е на село – и със земеделие; играла е много роли в театралната трупа при местното читалище „Пробуда“.

Димитър учителства, но извършва и земеделска работа и активна обществена дейност, за което е призвана интелигенцията на село.

Дъщеря им Еленка (Ленчето) и синът Любомир (Любчо) живеят в Осиково, по-късно в София, където получават образованието си и се задомяват. Еленка работи като библиотекарка, омъжва се през 1961 г. за Петър (Пешо), електротехник от кв. Михайлово на гр. Банкя. Бащата на Петър е Григор, а майка му – Рилка. Има четири братя – Гроздан, Богомил, Стефан и Кирил и две сестри – Евдокия и Стаменка. Имат един син Димитър (Митко), електротехник, оженва се през 1988 г. за Силвия, икономист от София. Бащата на Силвия е Димитър, а майка ѝ – Богомила и има един брат Борислав. Елена (Лени) е дъщеря им. Любомир е инженер, икономист. Оженва се през 1971 г. за Боряна – доцент по радиотехника, от София и живеят в София. Баща на Боряна е Димитър, майка ѝ – Мара, има един брат Тодор. Имат две деца – Деница (Дени) и Здравко.

Трябвало е някоя от сестрите да поведе хорото, за да дойде ред на Роза. През следващата 1930 г. тя се омъжва за Данаил, счетоводител, занимаващ се и с дърводелство от с. Дупляк (Ботуня), Врачанско. Баща му е Йордан, майка му е Гена (по-късно мащеха Мария) и има три сестри – Ирина, Йорданка и Ценка и един брат Димитър. Семейството отделя време и за земеделие, и, преди всичко, за лозарство в родното село на Данаил. До построяването на своя къща във Вършец живеят на Водопада, след това в Заножене, в къщата на Милан Анчов и в друга – на площада срещу герана. Роза и Данаил се сдобиват със син Йордан (Данчо) и дъщеря Лиляна (Лилето). Йордан е учител и възпитател, оженва се през 1959 г. за Венетка – хидромелиоратор, застраховател, от гр. Павликени и живеят във Вършец. Бащата на Венетка е Ангел, майка ѝ – Стефанка и има един брат – Стефан. Дъщеря им Роза е домакиня и през 1980 г. се омъжва за Милчо, специалист – строител от с. Лесура, Врачанско. Баща му е Иван, майка му – Елена и има две сестри – Цонка и Мария. Живеят във

Първи ред (отляво надясно): Данчо, Ленчето, Любчо и Ванчо.
Втори ред (отляво надясно): Василка, Роза, баба Еленка, Надка и Пенчо

Вършец, но пребивават и в София. Семейството се увеличава с две дъщери – Елка и Венетка. Елка има дъщеря Верджиния.

Лиляна е икономист, счетоводител, омъжва се през 1955 г. за Адриан – енергетик по монтажи, от Русе, живеят в София. Бащата на Адриан е Венцеслав, майка му – Надежда, а сестра му – Лидия. Синът е Ростислав, видеоинженер.

Недълго след задомяването на Роза, през 1931 г., Георги и Еленка се разделят с дъщеря си Надка. Завършила стопанската гимназия във Враца, тя е модна шивачка, като същевременно обучава млади момичета по същата професия. Мъжът ѝ Петър (Пенчо) е от поповия род във Вършец – търговец със свой магазин. Бащата на Петър е Тодор (Тудор, Тунчо), майка му е Митана и има двама братя – Димитър (свещеник) и Георги, и една сестра Иванка. След женитбата живеят в къщата на свекъра Тодор в долния край на Вършец, а по-късно домът им е на главната улица. (Последните десетина години Надка се премества в Бургас при семейството на дъщеря си Дорето и зет ѝ Жоли). Раждат им се син Иван (Ванчо) и дъщеря Тодорка (Дорето). Иван е електротехник, оженва се през 1958 г. за Виолета (Вили), домакиня от с. Замфирово, Монтанско и живеят във Вършец. Бащата на Виолета е Григор, майка ѝ е Малинка, брат ѝ е Бойко. Появяват се на бял свят двама сина – Петър (Пепи) и Наско. Тодорка е икономист, омъжва се също през 1958 г. за Желязко (Жо-

ли), строителен техник от Карнобат и живеят в Китен, Мичурин (Царево), Карнобат и накрая в Бургас. Бащата на Желязко е Георги, майка му Стефанка, а сестра му – Вася. Стефанка (Фани) и Надя са дъщерите им. Стефанка е химик, омъжва се през 1980 г. за Любомир (Любо), електроинженер от Бургас, живеят в Бургас. Бащата на Любомир е Белчо, майка му е Руска, а брат му – Георги. Теодора и Боян са двете им деца. Теодора се омъжва през 2007 г. за Веселин от София и имат рожба Любомира. Бащата на Веселин е Валентин, майка му – Дора, а брат му – Орлин.

Надя е строителен инженер, омъжва се през 1990 г. за Манол (Мони), машинен инженер от Бургас, живеят в Бургас. Ранко е бащата на Манол, майка му е Станка, а сестра му – Светла. В семейството на Надя и Манол е и синът им Радостин.

Най-младата от четирите сестри е Златка (Златица), домакиня. Омъжва се през 1946 г. за Кирил (Киро) от Заножене, магазинер-продавач в магазин, занимава се и с дърводелство, живеят на Водопада, Заножене и във Вършец. Бащата на Кирил е Милан – участник във Въстанието през 1923 г., убит същата година, майка му – Тодора и има двама братя Асен (Сенко) и Никола. Валентин (Вальо) е синът им, икономист, майор в системата на Министерството на вътрешните работи. Оженва се през 1978 г. за Камелия, също икономист от Асеновград и живеят в Асеновград и Пловдив. Разведени са. Бащата на Камелия е Аргир, а майка ѝ Димитрина. Две са дъщерите им – Мая и Кристина.

Мая е правист, офицер – служител в системата на Министерството на вътрешните работи. Омъжва се през 2002 г. за Иван, музикант, от Вършец, където живеят. Николай е бащата на Иван, майка му е Йорданка, а сестра му – Петя. Николай е синът на Мая и Иван.

Изглежда, че както съдбата е предвидила, макар и разпиляли се в различни посоки, новите житейски пътеки на четирите водопадски сестри се прескачат и отново се вплитат в родовия корен. Притегателната му сила неу-

държимо се пренася и усеца и от техните деца. По-големите си спомнят за благия лик на баба Еленка, как с кроткия си глас ще каже „бабино“, галейки рошавите им глави, а дядо (деде) Георги ще ги повдигне под мишниците и ще ги сложи на коляното си. Какво друго освен невероятната обич и грижа е обхванала баба Еленка, когато незабавно е пропътувала голямото разстояние от Водопада до дъщеря си Василка в Осиково да ѝ помогне за родилия се вече внук.

Привързаността към родното място се проявява и с възможността за построяване на вили близо до родната къща. В края на 30-те и началото на 40-те години на миналия век Роза и Данаил се сдобиват с такава къща до старата липа над пътя за Триона, а Василка и Димитър – по-надолу на брега на реката под Работилницата. Главно поради това през 1943-1944 г. тук се събират сестрите с

техните деца. Роднини от клона на дядо Ангелачко и на Еленка, братовчедката ѝ Малена и нейния мъж Ценко, дъщерята им Мара и синовете Илийчо и Митко заедно с по-близки или по-далечни роднини, приятели и съседи, създават неповторима среда за общуване на всички, и разбира се, за игри до насита на децата.

Когато слизате от горния край на махалата към дома на Георги, не може да не се обадите на сестра му Тота. Не е никаква изненада, ако я видите на друго място – тя е в непрекъснатото движение. Не се чудете кой ще видите на ливада-

Първи ред (отляво надясно) внуците Роза, Надя, Фани и Вальо (седнал); втори ред (отляво надясно): Роза, Надка и Василка

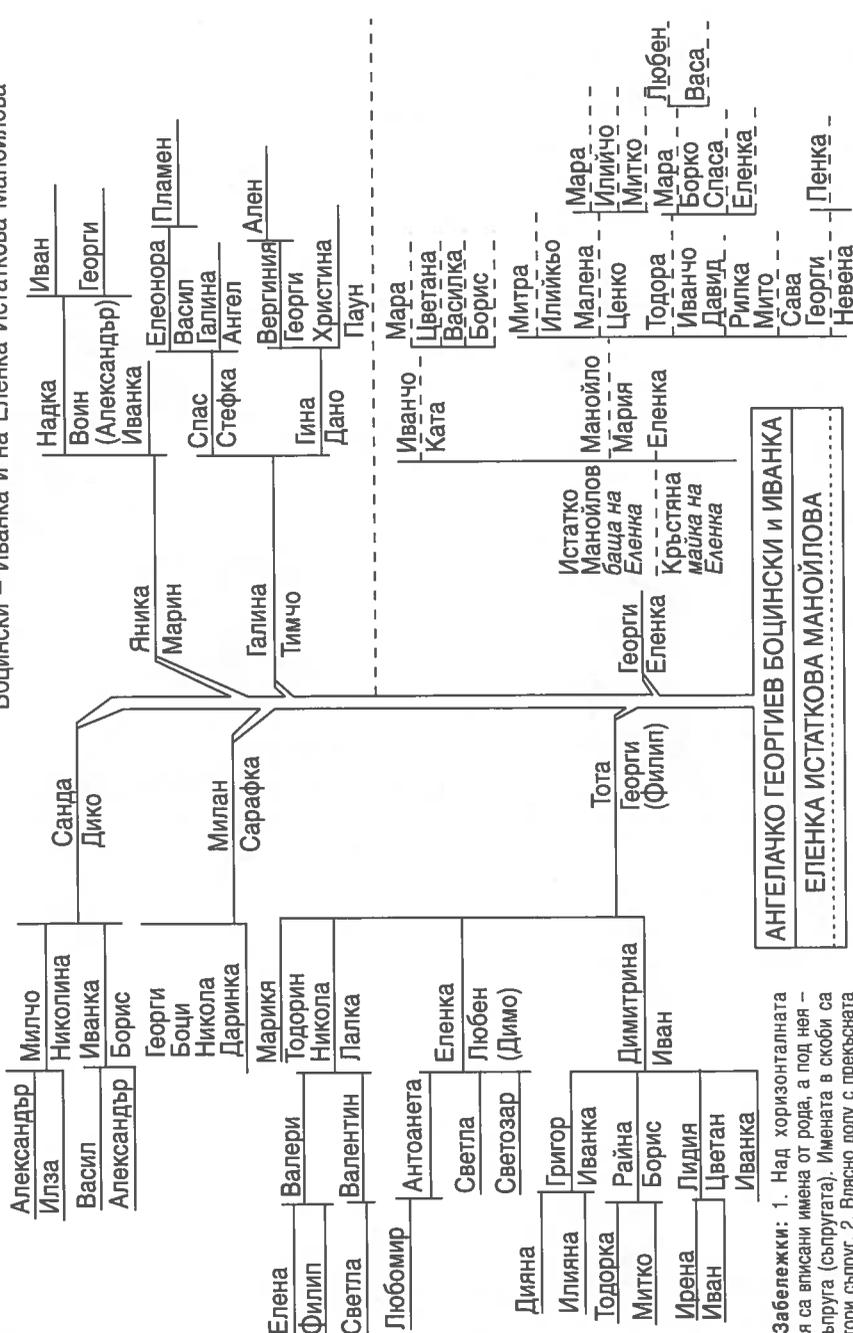

Под липата на Водопада (отляво надясно): баба Еленка, баба Тота и баба Малена

та под къщата: „Ама никак не ми е трудно да накося малко тревица“, – ще чуете отговорът ѝ. Пъргавата вече старица заставя скоро накованата и остро заточена със ситен брус коса равномерно да съска. Здравено натиска дръжката от волски рог на косилото с изтънелите си ръце и леко пристъпвайки напред оставя две успоредни следи от влачещите се нозе върху окосеното. Много успешно се справя и като „агент“ под прикритие, когато тичешком достига до Водопада и шепнешком известява, че идват жандармеристи, за да заловят криещия се нелегален в Леденицата. Възрастни и деца бързо го затрупват с клони и шума. С риск да го настъпят, започват спокойно да се разхождат върху загадъчната купчина, с цел да отвлекат вниманието на неканените въоръжени гости с насочени дула на пушките.

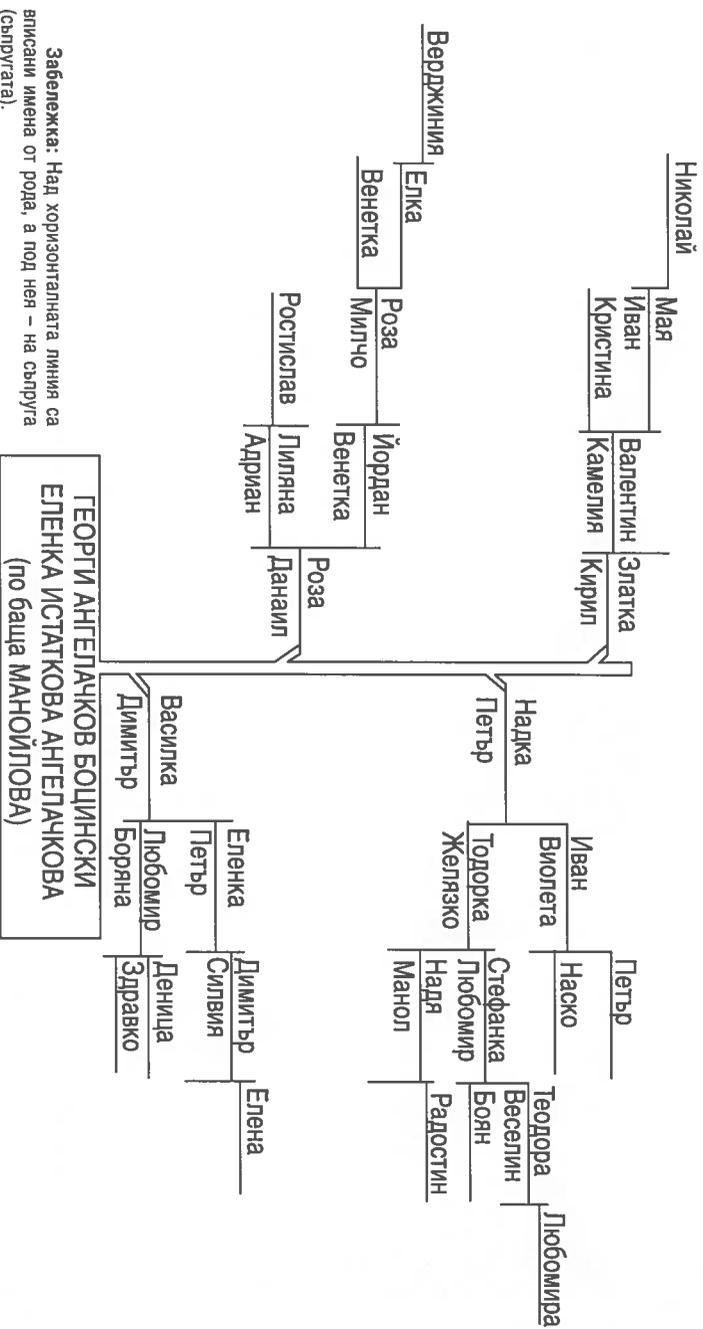
Подобни подвизи с нищо не са попречили на Тота за отглеждането на дъщерите Марийка (Марикя), Еленка и Димитрина (Митра) и синът Никола, към който по-младите с уважение се обръщат с „баце (бате) Кольо“. Отрано някои от тях – Марийка и Еленка търсят късмета си

**Приложение 1. Родословно дърво на Ангелачко Георгиев
Боцински – Иванка и на Еленка Истаткова Манойлова**

Забележки: 1. Над хоризонталната линия са вписани имена от рода, а под нея – на съпруга (съпругата). Имената в скоби са на втори съпруг. 2. Вдясно долу с прекичнатата линия е обозначен родът на Еленка Истаткова Манойлова.

Приложение 3. Родословно дърво на Георги и Еленка Ангелачкови

Забележка: Над хоризонталната линия са вписани имена от рода, а под нея – на съпруга (съпругата).

Водопада (отляво надясно): баба Тота, баба Галина и баба Санда

по-далеч от роднините, докато Митра и Колю се преместват и работят в Село. Колю се самонатова с мисия да поддържа жива връзка поне с две поколения от семейството на Георги Ангелачков. Неуморим радетел за народна съпротива с участието на партизаните (тогава те бяха повече известни като „шумкари“), усмихнат, с накривена над лявото око гимназиална фуражка с монограм, той показваше широката си любознателност. Беше еднакво приятелски приет от по-старите и младите – братовчедите и техните деца.

Продължавате придвижването си и след стотина и повече метра спирате до почти легналата направо на земята варосана ниска къща с врата и прозорци на северната ѝ страна. В съседство е нива и ливада на Георги с млади дървета и фиданки от сини сливи и круши подредени в права линия. Отляво е двора на Малена и дядо Андрей – до преклонна възраст стругар в Работилницата.

Видите ли тук жена с тъмен сукман и бяла риза с ръкави под лактите да щъка насам-натам не бива да се съмнявате къде сте: при къщата на Тимчо и другата сес-

тра Галина. Дъщерята им Гина се омъжва за Дано, а двете деца Вергиния (Вера) и Христина (Миче) навреме тръгват по своя път. Синът Спас (Спаско) е женен за Стефка и имат две дъщери Елеонора (Нора) и Галина. С нескривано възхищение се заглеждате в майсторската работа на Спаско – фабрикува дървени скринове. Не се учудвайте, че в двора без да може да заобиколите, ще стъпвате върху купища трески или ще прескачате разхвърляни парчета дъски и инструменти. Силна и точна ръка сече с малка извита навън брадвичка, за да оформи късите и дълги страни на скрина. Със стоманен нож, многократно притеглян към гърдите, изкопава надлъжните канали, а със захваната за двете дръжки обирачка придава окончателния размер, точност и гладкост на сглобката. С техниката от дърворезбарството украсява с битови орнаменти краката и капака.

Оттук избирате по кой път да тръгнете за Вършец – там са останалите две сестри и по-малкия брат, през Село или успоредно на десния бряг на Орлощица. Има още една възможност – право на север. Крачите по пътеката през нива и ливада, пресичайки високи межди, по-скоро зидове от струпан камък. Оглеждате се и виждате къщите на Манойловци, откъдето е Еленка – жената на Георги. Обзема ви усещането, че макар всичко да е вече отминало, то почитта продължава да властва. Преди да потърсите брод или да се прехвърлите по мостчето на отсрещния бряг на Свещица, минавате покрай имота и спретнатата вила на Златка и Кирил.

Някъде там, където делтите на десните притоци достигнат Стара река има плитко, но голямо блато – локва. В горещите дни биволи с охота се насочват към него подкарвани от пастирите като бързо го запълват докрай. С мучене и голямо задоволство се потапят в черната като тях тиня, за да си направят кална баня. После подвиквайки „У-у, ега се надуете, ега“, с мъка ги изкарват да си допасат сочна трева и отава покрай реката.

Излизате на Завоя, където шосето от Заножене прави лека чупка на северозапад и сте вече в началото на забе-

лежителния балнеоложки център. Отляво срещу Летния дом е територията, свързана с доброволното довеждане от Водопада и омъжването на Санда и Яника. Не очаквайте Санда да ви противоречи за каквото и да е. Същото ще стори и мъжът ѝ Дико. Разбирате, че в домът им има домашна работилница – подреден суров материал от подбрани специални дървесни видове с дебелина повече от пръст на ръка. Картината на фабричните тайни погледната отвътре се допълва от многото къси обелени или с кора пръти, както и със стегнати с тел извити краища, стеги и инструменти за изрязване на шарки за украса, лак и бои за оцветяване, уреди за рисуване на фигури чрез изгаряне – пирография. За тях няма по-приятен момент, в който мъже от близки и отдалечени места отправят благодарствени думи за изработените бастуни, с които с достойнство се разхождат, а по-възрастните се подпират или когато се наложи ги размахват, за да се защитават. Синът Милчо и дъщерята Иванка (Ванчето) им помагат, но и старателно изпълняват домашните си задължения. Милчо и Николина сключват брак и с двете си деца Александър и Илза остават да живеят в къща построена в двора на бащиния дом. Ванчето се омъжва за Борис и живеят заедно със синовете си Васил и Александър в София. Под една стряха съвсем близо до Санда започва съпружеския живот на сестра ѝ Яника, омъжена за Марин. Дъщеря им Надка се омъжва за Воин (по-късно за Александър) и имат двама сина – Иван и Георги. След смъртта на Воин, Надка се премества в София, където са и синовете ѝ.

Още неколкостотин метра по засадената с чинар от двете страни главна улица, по посока на центъра, преди красивата сграда на читалище „Христо Ботев“ с киносалон, достигате до къщата на по-малкия син на дядо Ангелачко – Милан. Със Сарафка се задомяват тук, откъдето в различни посоки и време се разпръсват техните деца: Боце след като напуска фотоателието си на Главната се установява в Плевен, Даринка – във Велико Търново, докато Никола (Кольо, Кариоката) и Георги (Гошо, Фотото) остават в родното си място.

Роднини от Ангелачковия род, но с фамилното име Бръснареви откриваме на другия край на България – във Видин. Не е ли много приятно, а защо не и с гордост да прочетете в долния край на старите покафенели от времето снимки „Фотография на П. Т. Бръснаревъ. Видинъ.“

Когато обръщаме поглед назад към родовия корен на дядо Ангелачко, без да избягваме съществуването на „дребни кусури“ (някои обичат да си попияват), се открива широкото присъствие в човешкото битие на поредната генерация, произхождаща от Водопада. Началото е отредено на несломимата вяра и неукротимия дух, чийто факел е запален и понесен от Георги, Тота, Галина, Яника, Санда и Милан и високо повдигнат от техните достолепни потомци. С чувство за чест е подет от посветилите се да пръскаат духовна светлина – учители и възпитатели. В служба на просветното дело отдават сили Данчо, Гочето (Григор – внук на баба Тота), Иван Войнов (внук на баба Яника), Ленчето, Любчо.

Обичани и доказали се пред любителите на театъра, наред с дъщерята на Георги – Василка, са Милчо, Гочето, Дорето. За Милчо и Гочето не е нужно много да се приказва, защото вършечката публика отдавна високо ги е оценила и поставила на почетното място на читалищната театрална сцена. Още през студентските години Гочето изучава в столичните театри тайните на драматичния изказ, мимика и жест. По-късно той продължава яркото си присъствие чрез преживяванията на героите в „Коледи“ и много други. В една от тях се разиграва истинска трагикомедия: скоро след като безстрашния герой се провиква, че „тука влъци нема“, безвъзвратно попада между острите им зъби. Дорето се изживява и в роли от безкомпромисния сблъсък в друг жанр – сатирата на врачанския театрален подиум.

Не са малко и тези, които приковават вниманието с музикалните си изяви. С гайдата Георги е първият, но не единственият, който кара хората да запяват и заиграват. С гласът си дребничката му сестра Санда бързо пленява насъбралите се заслушани в стихотворенията, народни и

стари градски песни. Любимият гурбетчия, който „... кривнал си калпака над юнашко чело и от песента ти гората ехтяла ...“ се превръща от тъга по него – „... няма ли за мене кой да замилее?“ в радостно очакване и надежда – „... няма ли за мене слънце да изгрее?“ Рецитиране на стихове ще чуете не само от талантливите артисти, а и от една от четирите дъщери – Надка, както и от сестрата на Гочето – Райна. Надка и Райна се изявяват и като стихоплетци. Силно запечатани в паметта остават стиховете от „Лудият“ на унгарския поет Шандьор Петьофи, който като че ли нарочно са написани за доскоро неизвестния изпълнител Кольо (Кариоката) – синът на Милан и Сарафка: „Защо, вий, хора ме безпокоите? Махайте се! Аз бързам, страшно съм зает! Плета камшик от слънчеви лъчи да шибам гневно този подъл свят! Ха-ха-ха-ха“, – в бойна заплашителна поза, разгърден и леко разкрячен с изопнато като струна тяло, протегнати напред юмурици цепещи въздуха, рошава черна коса, с мътен достигащ до ярост поглед с две искрящи в плам очи. Сега, сами съдете кой е лудия – един или всеки? Ха-ха. Все пак доброто тържествува, светлина всекиго обзема и високо нагоре понася.

Красивите мелодии изпети от Василка, сестрите ѝ и техните деца покоряват сърцата на всички. Запяваше ли Златка „Свири, циганино клети, любимата ми песен, нека плачат всички струни, както моето сърце ...“ или Надка любимата ѝ – „Млада овчарка в Стара планина загубила си вакло агне ...“, а синът ѝ Ванчо – „Я, кажи ми облаче ле бяло“ достигнеше ли до „... приближава в село да се върна, да се върна, майка да прегърна“, всички без покана развълнувано пригласят и когато песента бавно стихва – от очите се стичат по две топли сълзи ...

Внукът на Георги, Ванчо продължава музикалната традиция, често си подсвирва познати припеви, а „публиката“ веднага надава ухо. Странни са пискливите звуци изпускани при всяко повдигане на пръстите от дупките на надуваемия малък гледжосан глинен инструмент наречен окарина (локарина). Мечтата за нещо „по-така“ се

сбъдва с включването му в духовата музика на вършечката гимназия. Със силните си ръце среща пред гърдите или високо над главата двата жълти чинела (зилове) налагайки точния ритъм на останалите музиканти. Репетиции прави и в къщи, като използва капаци на тенджери. Това никак не се харесва на майка му и тя строго го предупреждава, че с олющени и смачкани съдове не може да стотви най-вкусния му зрял боб на гъсто, леко запържен, обилно поръсен с червен пипер и пресен джоджен.

Сестра му Дорето прави стъпки в живописата – стореното с четка в ръка придава повече уют в бургаския ѝ дом. У тетка ѝ Роза по различен начин се усеща обаянието на изкуството. Спретнатостта в съчетание с подредеността на нейния съпруг Данаил предадоха на дъщеря си Лилето. Със завидна точност и лекота тя съставя, парафира и разпорежда изпълнението на най-заплетени финансово-счетоводни операции. Внимателна и възискателна не оставя нито за миг съмнение за почтеност и перфектност.

След Георги, Василка и Лилето, на индустриално-търговския икономически хоризонт заблестяват имената на Райна и дъщерята на Дорето – Стефанка (Фани). Предприемаческа активност и инициативност ги водят към стълбицата здраво заета от новото икономическо явление – съвременни бизнесдами. Опит за подражание на Георги направи и внукът му Любчо. По негова инициатива беше създадена фирма и построена мандра „Осиково“ в Миланово с цел трудова заетост на млекопроизводители и преработватели. Мандрата обаче просъществува едва година и половина.

Призвани да осигуряват нормални условия за тяхната дейност и закрила за всеки, са офицерите от специализираните звена на Министерството на вътрешните работи – Валентин и дъщеря му Мая. Високообразовани и професионално квалифицирани са в денонощна готовност за спазване на обществения ред, законността, сигурността и спокойствието ни. За това са потребни, както знания, опит и психическа уравновесеност, така и физическа и

Тримата юнаци.

Отляво надясно: Любчо, Данчо
и Ванчо

спортна кондиция. Редом до тях са и другите спортисти от рода ведно изплели маслиновото венче на победители понесли лаврите принадлежащи само на тези със силен дух и тяло.

Със солиден аванс напред се е откъснал синът на Милан – Гошо Фотото (понякога под името Георги Ангелов). Той представлява България на големи международни състезания, шампион на страната по ски спускане и скокове от ски шанца, бягане в пресечена местност – близка до лекоатлетическата дисциплина „маратон“, парашутизъм. Инициатор е за изграждането

на спортно-техническата база – футболно игрище във Вършец, ски-влек на Зелени дол. Сестра му Даринка също бе скиорка, която умееше бързо да плъзга тънките ски „писалки“, недопускайки никоя от конкурентките от колоната да я изпревари. Фотото и брат му Боце често са виждани с футболна топка в ръце с рядко срещан през тези години надуваем гумен плондер да отиват с приятели „да ритат“ на някоя ливада или друго по-равно място. С истинска футболна топка, а не „парцалка“ дадена от тях, Любчо поставя началото на футболната игра в Осиково. Голям бе и жестът на Гошо с предоставянето на негови купешки ски на Любчо, за да се пързая със самочувствие под завистливите погледи на другите деца.

Братовчедите Ванчо и Данчо не по-малко обичат спорта – футбол, ски, волейбол. Любчо пък се е занимавал със спортна гимнастика, алпинизъм или като спасител от Планинската спасителна служба.

Със забележителни спортни успехи се изиявяваше и

Вальо. С високия си ръст и отлични физически данни създаваше завладяваща атмосфера на волейболната площадка, възхищение и подкрепа за играта му. Мощните му забивки в 3-те метра на противниковото поле му отреждаха най-силния пост в тази игра – диагонал на разпределителя (организатора на играта).

В много спортове се е пускала и Дорето – печелела е челни места за гимназиалния отбор и от състезания извън Вършец – земна гимнастика, баскетбол, скок на височина. С много финес и плавни преходи в изпълненията на елементи с повишена трудност на съчетанията, тя печели аплодисментите на публиката, които се пренасят върху оценките на иначе „безпристрастните“ съдии и накрая ... спечелване на първото място. (Запомнящо е и случилото се с гимнастичките в Берковица, когато след успешно състезание, дълбок сняг задълго блокира връщането им по домовете във Вършец.)

С бусуля (компас) и топографска карта, преодолявайки върхове, реки и долини Гочето е с високи постижения в туризма със завоюването на челни места в републикански и други състезания по туристическо ориентиране.

Детството на братовчедите от семействата на Василка, Роза и Надка прекарващи лятото на Водопада също се превръщаше в неповторимо изживяване. Силно бе увлечението на Данчо, Ванчо и Любчо в тичане по топката. Мариновата ливада през горещите месеци на 1944 година представляваше истинска арена на футболни двубои. Ожулените крака и ръце не можеха пред нищо да ги спрат защото „юнак без китка не може“. Многократни наранявания обаче, предизвикаха бързо развитие на инфекция на крака на Любчо. Само светкавична спасителна акция на вуйчо му Данаил, работникът Иван и най-известният вършечки лекар – доктор Пенев, последвана от лечение проведено от домашния терапевт – вуйчото, доведе до бързо оздравяване. Футболят се сменяше със спортно бягане под формата на „игра на войници“ – преследване, залягане, лазене. Данчо рисуваше върху дъска различни модели пушки и пистолети, които след незабав-

но изрязване в Работилницата тичешком се грабваха от бойците, за да се хвърлят в „битка“ разразяваща се от позициите на двата бряга на Барата. През лятото заедно с братовчедките Дорето, Лилето и Ленчето се пързалияха със санья (шейна) върху сухата трева по силно наклонените отсрещни склонове на Китката. По същите писти през зимните месеци, с изрязани на банциг ски и пъхнати в кожени каишки крака, момчетата шеметно се спускаха по надолнището спирайки надвесени над ледените води на Орлощица. Ванчо се изживяваше в ролята на ски-инструктор като методично демонстрираше как се правят „християния“ (слалом, препятствие, завиване) и политаха надолу „на шус“, пресичаха тънката пъртина – пътека за Вършец, скрити в облаци пухкав сняг. След това – време за отмора, релакс и изобретяване на нови забавления. Неизвестно как им хрумнала идеята за пълнене на дамаджани с естествен газ от ... задниците. Много умно, почти като тримата глупаци! Те както и останалите деца се смятаха за толкова уверени, че и дори смели, та да не се страхуват от заръчаното от тетка (леля) им Златка да не застават около резервоара в горния край на пълните с буйна вода улеи, защото там имало „суреш“ – може би някакъв неизвестен, но страшен звяр, извънземно същество или друго необуздаемо състояние на био-космическата материя. Само Данчо се опитваше да вразуми останалите, тъй като той бе най-голям, а и много беше понаучил от тогавашното „голямо четене“ на дузина книги и купища по-малки книжленца: „Да се вземем в ръце“, за да обикнем България и прекланяме пред българщината, вяра и упование в Исуса Христа, да знаем за невероятни и мистериозни събития. С много ревност допускаше няког до забулените в тайнственост великани и дребосъчетаджуджета – изумително илюстрирани по страниците на „Гъливер в страната на Лилипутите“. Ванчо не вземаше това на сериозно и търсеше със свой патент да се пошегува. С хаплива ирония се отнасяше към тези, с развинтена фантазия, които с треперещ глас предупреждават „Ей, братò, прескачай трамвайните релси да не те хване ток“.

Най-малкият от тройката – Любчо, се стремеше да показва осезаемо присъствие. През един мразовит ден тримата братовчеди взимат брадви от Триона и започват люта сеч на леда на водопада. Изглежда, че работата по разбиване на заледената вода е била много яка, защото Любчо така енергично замахва че наранява пръстите на Ванчовата ръка. Едва тогава подплашени бият отбой на ледената акция-авантюра и тайничко прибират обратно острия режещ инструмент.

Зажаднели при една от разходките през горещ летен ден голямата фамилия – братовчеди и родители виждат краставици в близка градина. Докато се мотаят и умуват какво да направят Любчо изненадващо и без никакъв свян решава задачата-казус: „О, знаете ли колко пъти съм брал такива краставици?“

Без подобни импровизации протичаше подготовката на пълния с радостно очакване и настроение Лазаровден. На язълка на дядовата къща децата разучават стъпките на пролетен танц и се опитват да запомнят думите и мелодията на песните. Момчетата полагат на лакът кошници, за да слагат в тях дадените им, както е обичая, пресни яйца и заедно с момчетата – всички закичени с гървите разцъфнали пролетни цветя обикалят не само по домовете на Водопада, но почитат и роднините от доста отдалечената Иванчова поляна. По детски скачат наученото хорце и весело пеят: „Ой, Лазаре, Лазаре, що побърза, че дойде ...“ или „Лаленце се люлее на зелена ливада, не е било лаленце, най е било детенце...“

Отшумяват празник след празник, ден след ден, докато през 1947-1948 година семейството на Роза и Василка с децата си живеят заедно и този път свързано с Водопада в къща – вила със същото име във Вършец. Ленчето след напускане на Френския колеж в София и Любчо учат във Вършечката гимназия. Лилето едва ли е мислела, че ще бъде спец в икономиката и ще получи търговско образование в Михайловград (Монтана). Успоредно с уроците Данчо заляга на изясняване абстрактно-философските проблеми за произхода на Вселената и дали предшестве-

Пред Вършечката гимназия (отляво надясно): Данчо, Дорето и Любчо

ник на човека е шимпанзето или нещо нему подобно. Осмеляваше се да води остър спор с учителите, преди всичко със Статков на литературно-патриотични теми. Ванчо беше с технически наклонности и искаше да продължи образованието си в училище по електротехника. Братовчедите отделяха и „време за губене“. Играеха на „дама“ – преместване на бобови зърна по разчертани върху лист хартия линии от правоъгълници, докато един от съперниците не „развали“ фигурите на другия. Данчо и Лилето осигуряваха и карти за играта „Черен Петър“ и „Не се сърди човече“, а когато момчетата започваха да се смятат за госпожици и момчетата прохождащи ергенчета, проявяваха срамежливо любопитство и към „Шегите на Амур“.

Извън тези игри и семейната среда, порядките в училище и гимназиалните класове бяха много строги. Върху тъмносините барети с панделка на ученичките и фуражките на учениците задължително се прикачваха метални монограми с буквите-символи на училището и уникален кръгъл номер пришит на лявата предмишница на ръкава. Най-големи проблеми създаваше спазването на

въведения вечерен час – двадесет нула нула, след което не може да напускаш семейната къща или наетата квартира. По-изобретателните ученици намираха адекватно решение – „отсвирваха“ контролиращите по улиците, градинките, журовете, вечеринките или киносалона дежурни учители като се дегизираха с мустаци и други аксесоари, облечени като напълно свободни хора. На престъпниците училищните закони се изтръгваха номерата от ръкавите (като веществено доказателство) или просто ги описваха в учителските тефтерчета. Първите учебни часове на следващия ден преминаваха в тревожно очакване байчото-прислужник да влезе с Наредба на директора, с която съобщават разпознатите и заловените с описаните им номера при вечерната репресивна акция и наказанията за тях. Някои от неспазилите училищния ред ученици биваха взети за големи герои, а съученичките с ревност им се възхищаваха – тръпката от първата ученическа любов, особено ако са замесени в съперничество от любовен триъгълник.

Оставяйки зад гърба си училищните преживявания, настъпва време за нещо по-различно, започващо от Водопада. Пристъпвате по дървеното мостче през реката под водопада и по пътеката на десния бряг се отправяте за Вършец. С приближаване на Завоя на шосето над Летния дом, първо госпожиците чевръсто сменят обувките с „по-градски“, понеже ще попаднат сред хайлайфа – изкусно обути и облечени чужди и наши курортисти и тукашни люде. За всекиго има по нещо. Откъм Лятната градина – бирария „България“, където се е борил непобедимия в света Балкански лъв Дан Колов, загубил само 10 схватки от общо 700, надвил в американската борба – стил „кечес“ дори тъмнокожия Реже Сики, се чува провикването на Благой, Гина или децата ѝ: „Топли бяха, когато се печеха“, носещи големи дълги кошници и тави пълни с дъхави кафявозагорели меки като памук кифли и банички с вкус на истинско балканско сирене и прясно избито масло. Току до баничарницата изтръпвате от страх, когато виждате човек без обезопасителна осигуровка да ба-

Пред къщата на Златка и Кирил. Клекнали (отляво надясно): Вальо, Данчо, Боряна, Любчо и Данаил. Прави (отляво надясно): Кирил, Василка, Роза, Златка, Надка и Венетка

лансира с дълъг непрекъснато накланящ се лост в ръце, бавно и с опипване да пристъпва по въже опънато между две високи къщи до Пощата, напречно на Главната. Посетите ли шоу-спектакъла на великия маг Мистър Сенко, дълго ще изглеждате като шляпнати с мокър чорап, като се опитвате да си изясните като как ги прави тия фокуси.

Не толкова от това се впечатляват децата. Те емоционално възприемат изложеното в магазин „Играчка“ и примамливите две витрини с непрекъснато люлеещо се човече в книжарницата на Цветарски. Дългоочаквано е посещението в сладкарницата на Китан или на Петър Янин и Елена, намираща се над къщата на Надка. Киселото мляко, заквасено направо в бели порцеланови купички с тънка неравна коричка отгоре, беше толкова гъсто, че можеше да се реже на парченца. После настъпваше върхът: бавно похапване на домашно приготвена вкусотия – ароматна паста.

Привечер, стихне ли деня, част от тези хора, компании, роднини и надяващи се за завързване на запознанства се вливат в „движението“ нагоре-надолу по главната улица. Някои продължително зяпат по подредените с търговски вкус стоки в магазините или се спират пред златарските украшения, часовници и накити до носещото авторитетно наименование обушарско ателие „Бон марше“.

Не са единици и достигащите до реката и Водопада, до по-отдалечената Иванчова поляна или още по-нагоре в подножието на планината – хижа „Бялата вода“. Да се разтърпят и полюбуват на чудната гледка към Червен камък, на югоизток – Острия връх и Столове до тъмнеещите на югозапад Тодорини кукли. На връщане се настигат или разминават с „Добра стига“ или „Добра среща“ с „даващите го яваш“ в боровата гора на Парка, Римските стъпала, беседките и фонтана в Парка.

Когато слънцето зайде, любителите на филмовата лента бързат за киното на читалището. С „Яжте семе, да не ви се дреме“ ви посрещат пред входа подавайки сухи фрукти – тиквено семе. Понякога с тези семки, скрити в ръка, преминавате през контролата и ако някой от нея е „много мой човек“, прошепвайки „Немаш проблем“, ви пуска гратис. Претърсват с поглед целия салон, за да зърнете приятел, седате и прожекцията може да започне с неотменимия няколкоминутен „Световен преглед“ на фона на добре познатия музикален съпровод.

Голям поток от нетърпеливи летовници, местни жители, както се очаква и от Водопада, се запътва към обляното в светлина Казино за вечеря, да се видят с някого или да се повеселят. Пъргави келнери шеметно профучават напред-назад носейки върху лявата длан високо вдигнати табли, натрупани с топла скара и пенлива бира, а с дясната ръка си проправят път, криволичейки между масите. Музикантите от оркестъра огласяват дансинга с ритмите на румбата: „и всеки – млад и стар, и беден, и богат танцува румба-негра всеки ден и всеки час“... Със

звучни познати и нови мелодии почти без прекъсване редуват буйната румба и вихрения валс с тангото на влюбените. В общата шумотевица се извисяват покани за танц и кавалерите вежливо подават ръка на дамите. По-възрастните и по-притеснителните застават около танцувалната площадка за да сторят път на желаещите да танцуват. Измежду най-гледаните отстриани двойки се открояват Златка и Кирил. Плавно и с лекота полита танцът им – удоволствие за тях и ръкопляскания от шпалира на роднини, приятели и познати.

След час-два всеки сам за себе си малко или повече доволен от преживяното, а може би леко натъжен, бавно се разделя с Дансинга. Киното е изпуснало публиката и заедно с идващите от Казиното „кой за къде е“ тръгват към къщи. С повишено настроение и вълнуващи разкази – тези за Село и Водопада се събират около Летния дом и скоро се разделят, завивайки нагоре срещу Старата река, а останалите – срещу Орлощица. Бледолик лъч отвисоко сочи лъкатушешката пътека, а сгушените в изсъхналата трева щурчета нежно напяват задружна песен: „А луната грее и далеч огрява и за роден край дивни спомени навява.“

Над Китка заранта,
от изток разпуква се зората,
светъл лъч лей
сърце и душа да сгрей!
Лекокрили птици по небето реят,
елинпелиновска песен с полет пеят:
„От връо се види долò.
У долò е реката.“
Под купола на връх грамада,
живата река на Водопада,
родовата памет за Ангелачковите,
за Георги и Еленка е навред,
през вековете вечно носи я напред!

**Приложение № 4 Семействата и наследниците
на Василка, Роза, Надка и Златка**

11.09.1905 – 13.12.1985 г.

06.08.1901 – 04.01.1995 г.

Василка Георгиева Рагева (по баща Ангелачкова) и съпругът ѝ Димитър Симеонов Рагев имат дъщеря Елена и син Любомир.

15.12.1931 г.

05.10.1931 г.

Еленка Димитрова Дойчинова (по баща Симеонова) и съпругът ѝ Петър Григоров Дойчинов имат син Димитър Петров Дойчинов (р. 30.11.1962 г.). Съпругата му е Силвия (р. 17.12.1966 г.) и имат дъщеря Елена (р. 07.03.1989 г.)

10.12.1933 г.

22.12.1936 г.

Любомир Димитров Симеонов и съпругата му Боряна Димитрова Симеонова (по баща Димитриева) имат дъщеря Деница (р. 24.11.1975 г.) и син Здравко (р. 14.03.1980 г.)

13.03.1908 – 29.09.1991 г.

05.01.1907 – 05.06.1984 г.

Роза Георгиева Йорданова (по баща Ангелачкова) и съпругът ѝ Данаил Йорданов Минински имат син Йордан и дъщеря Лиляна.

23.02.1931 – 17.08.1989 г.

24.04.1938 г.

Йордан Данаилов Йорданов и съпругата му Венетка Ангелова Йорданова (по баща Стефанова) имат дъщеря Роза.

Роза Йорданова Андреева (по баща Данаилова), р. 07.05.1960 г. и съпругът ѝ Милчо Иванов Андреев (р. 10.05.1957 г.) имат две дъщери – Елка (р. 10.05.1981 г.) и Венетка (р. 30.01.1985 г.). Елка има дъщеря Верджиния (р. 30.01.2009 г.)

07.10.1934 г.

05.08.1926 – 20.07.2005 г.

Лиляна Данаилова Венцеславова (по баща Йорданова)
и съпругът ѝ Адриан Венцеславов Илиев имат син Рос-
тислав (р. 16.05.1962 г.)

09.07.1910 – 04.05.2000 г.

17.08.1907 – 14.04.1979 г.

Надка Георгиева Попова (по баща Ангелачкова) и съпругът ѝ Петър Тодоров Попов имат син Иван и дъщеря Тодорка.

02.06.1932 – 19.12.1980 г.

24.10.1939 г.

Иван Петров Попов и съпругата му Виолета Григорова Попова (по баща Томова) имат двама сина – Петър (р. 24.06.1960 г.) и Наско (р. 18.07.1962 г.).

10.12.1937 г.

24.12.1935 – 18.03.2001 г.

Тодорка Петрова Калева (по баща Попова) и съпругът ѝ Желязко Георгиев Калев имат две дъщери – Стефанка и Надя.

Стефанка Желязкова Белчева (по баща Калева, р. 08.10.1959 г.) и съпругът ѝ Любомир Белчев Белчев (р. 03.10.1952 г.) имат дъщеря Теодора и син Боян (р. 24.11.1982 г.). Теодора Любомирова Валентинова (по баща Белчева, р. 07.06.1981 г.) и съпругът ѝ Веселин Валентинов Митов (р. 21.11.1981 г.) имат дъщеря Любомира (р. 03.07.2008 г.)

Надя Желязкова Ранкова (по баща Калева, р. 27.07.1962 г.) и съпругът ѝ Манол Ранков Ранков (р. 10.10.1961 г.) имат син Радостин (р. 13.07.1990 г.)

30.03.1924 г.

08.08.1921 – 02.09.2007 г.

Златка (Златица) Георгиева Арсенова (по баща Ангелачкова) и съпругът ѝ Кирил Маланов Арсенов имат син Валентин.

23.01.1954 – 25.08.2005 г.

26.03.1956 г.

Валентин Кирилов Миланов и съпругата му Камелия Аргирова Миланова (по баща Пенева) имат две дъщери Мая и Кристина (р. 26.10.1984 г.)

Мая Валентинова Костова (по баща Миланова, р. 21.11.1978 г.) и съпругът ѝ Иван Николаев Костов (р. 15.12.1974 г.) имат син Николай (р. 11.04.2003 г.)

Написаното от Любомир Симеонов (Любчо - син на Василка) е благодарение на спомените, предадени от Златка и Кирил (Киро), както и от: Тодорка (Дорето) – дъщеря на Нагка, Лиляна (Лилето) – дъщеря на Роза, Еленка (Ленчето) – дъщеря на Василка, Мая – внучка на Златка, Венетка – снаха на Роза, Роза-внучка на Роза, Милчо-съпруг на внучката Роза, Виолета (Вили) – снаха на Нагка, Григор (Гочето) – внук на баба Тота, Николина – снаха на баба Санда, Вергиния (Вера) – внучка на баба Галина.

Водопада – Вършец – София

01 октомври 2009 г.

